

- MÁTYUS KINGA – BOKOR JULIANNA – TAKÁCS SZABOLCS 2010. „Abban a farmerba nem mehetsz színházba”. A (bVn) variabilitásának vizsgálata a BUSZI tesztfeladataiban. In: VÁRADI szerk. 2010: 85–99. <http://www.nytud.hu/alknyelvdok10/proceedings10.pdf> (2012. 08. 24.)
- VÁRADI TAMÁS 2003. A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú. In: KIEFER szerk. 2003: 339–59.
- VÁRADI TAMÁS szerk. 2010. IV. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. <http://www.nytud.hu/alknyelvdok10/> (2012. 08. 24.)

LADÁNYI MÁRIA

TÁRSASÁGI ÜGYEK

A nyolcvanéves Grétsy László köszöntése*

1. Grétsy László tanár urat, a kiváló előadót, a nagy műveltségű tudóst, az alapos szerkesztőt, a népszerű könyvszerzőt és műsorvezetőt köszöntjük szeretettel 80. születésnapján.

24 éve ismerem személyesen a tanár urat. Az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán a Magyar Nyelvtudományi Tanszék vezetője lett éppen akkor, amikor fiatal tanársegédként odakerültem. Emlékszem, hogy milyen nagy odafigyeléssel, munkaszeretettel és türelemmel vezette a tanszéket. Megbecsülte, tisztelte és mindenben támogatta munkatársait. Bár ez a munkakapcsolatunk később megszakadt, de 1997-től ismét vele dolgozhattam. Akkor indult el a Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási verseny, és Grétsy tanár úr Fábián Pál tanár úrral együtt zsűrielnökként nagyon sokat tett a versenyért. Ezt a résztvevők is látták, érzékelték évről évre. Ezt bizonyítják azok a névtelenül kitöltött kérdőívek is, amelyeken a diákok és a tanárok legpozitívabb élményüket írták le a versennyel kapcsolatban. A következő példák azt mutatják, hogy milyen sokan szeretik és tisztelik a tanár urat. Az egyik kisdiaáknak ez volt a legpozitívabb élménye: „Grétsy tanár úr dedikálta a könyvemet”. Egy másik diák pedig ezt írta legpozitívabb élményként: „Az előadások, az izgalmak, a gálaműsor és Grétsy tanár úr :)”, és a tanár úr neve mellé odarajzolt egy mosolyjelet is. Egy felkészítő tanárnak a legpozitívabb élménye a „Grétsy Lászlóval való találkozás” volt. Egy másik pedagógus legnagyobb élménye a kérdőív szerint: hogy „közelebről megismerhettem Grétsy Lászlót”. S amikor a betegsége miatt nem tudott eljönni a döntőre, amikor a zsűrielnöki feladatokat már nem vállalhatta, többen írták azt, hogy a legnegatívabb élményük abban az évben „Grétsy László tanár úr betegségének a híre” volt, hogy „nem volt ott a versenyen”.

Ezek a példák is bizonyítják, hogy igen nehéz röviden összefoglalni, milyen ember Grétsy tanár úr, ezért segítséget kértem néhány kollégától. Mivel mindenkit meg nem kérdezhettem, tíz olyan munkatársat kértem fel, akik régóta ismerik őt, hogy írják meg azt a három szót, amelyik eszükbe jut róla. Többen nem tudtak „csak” három szót írni, és nem állták meg, hogy a szavakon kívül egy-egy gondolatot is megfogalmazzanak. A következőkben ezekből a véleményekből is idézek.

* Elhangzott a Nyelvtudományi Társaság 2012. május 22-i felolvasó ülésén.

2. A gazdag 80 esztendő. – Grétsy tanár úr magáról sohasem szeret beszélni, kevés olyan riportot, cikket lehet olvasni, amelyikben életútjáról mesél. Ebből a kevés forrásból tudjuk azt, hogy bár Budán született 1932. február 13-án, de Pestszent-erzsébeten nőtt fel, ott járt általános iskolába és gimnáziumba (BALÁZS 2002; GRÉTSY 2010). A vele készült interjúból olvashatunk szőlőlugasos, kedves házukról és szeretett, szorgalmas szüleinél, édesapja azon hitvallásáról, amelyet ő maga is követ talán ma is: „minden, de minden nap kell még valamit csinálni a szokott kötelezettségeken túl” (GRÉTSY 2010). Már kiskorában érdeklődött a nyelvi játékok iránt. Egyik ifjúkori leleménye a következő: „Akik Rigában születtek, *lettek lettek*.” Olvashatunk Grétsy tanár úrnak az állatok, a sport, a zene és a sakk iránti szeretetéről is. A középiskola után az ELTE-n kezdte el egyetemi tanulmányait magyar–történelem szakon. Azzal a céllal jelentkezett a Bölcsészkarra, hogy költő lesz. Az egyetemen így eleinte az irodalomtörténet érdekelte, de később figyelme – részben Pais Dezső professzor úr hatására – egyre inkább a nyelvtörténet, majd a mai magyar nyelv felé fordult. 1954-ben kapott diplomát, és 1960-ban szerzte meg a nyelvtudományok kandidátusa címet. Tehetségét és szakmai elkötelezettségét igazolja az is, hogy az egyetem után a Nyelvtudományi Intézet tudományos ösztöndíjasa lett, később a munkatársa, a főmunkatársa, majd 1971 és 1981 között Lőrincze Lajos méltó utódként a magyar nyelvi osztály vezetője. Nyugdíjba vonulása előtt csaknem másfél évtizedig vezette az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán a nyelvészeti tanszéket. Nagy emberséggel és szakértelemmel tette ezt 1998-ig. Bár az aktív oktatói munkát abbahagyta, de számos más területen tovább dolgozott, és dolgozik jelenleg is. Az Anyanyelvápolók Szövetségének elnöke, és 2012 februárjában választották újra a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának társelnökévé.

3. Grétsy tanár úr mint pedagógus, mint előadó. – Grétsy tanár úrnak minden fontos, amit csinál, a legnagyobb odaadással és alaposan foglalkozik azzal, ami éppen a feladata. Precizitását többen említették a megkérdezettek közül az ún. Gréty László-i tulajdonságok között. Főiskolai oktatóként az óráira mindig alaposan felkészült, részletes jegyzeteket készített. Az egyik kolléga tanári habitusáról szólva kiemelte érthető magyarázatait, érvelésének didaktikusságát és logikusságát, érdeklődést fölkeltő stílusát. S ha ma már nem is tart főiskolai órákat, de igazi pedagógusként, nevelőként tartja ma is az ismeretterjesztő előadásokat, bárhol legyen is az országban. Igen nehéz lenne számba venni, hol és milyen témáról, kiknek tartott és tart előadásokat. Mindig lebilincseli a közönséget jól felépített beszédével, rendkívüli szakmai tudásával, szelíd humorával, meggyőző retorikájával és egyszerű közvetlenségével.

4. Grétsy tanár úr mint tudós ember. – „A »tanár úr« nagyon érti, ismeri a szavak hatalmát. Ismeri múltjukat, a nyelv történetét, fejlődési irányait, élénken figyeli, követi a mai változásokat, és mindig elemez, kutat, és tanít, tanít...” – írta róla Balázs Géza a 70. születésnapra készült köszöntőjében (BALÁZS 2002: 5). Grétsy tanár úr széles körű tudományos érdeklődését bizonyítja, hogy nehéz lenne felsorolni azt a sok szakkönyvet és tanulmányt, amelyet írt, és ír manapság is. Mái meghatározó a szóhasadásról írt munkája, köztudomású, hogy magát az elnevezést is neki köszönhetjük. Kandidátusi értekezésének teljes címe: „A szóhasadás – egy kevésbé számba vett szóalkotásmód típusai és szerepe irodalmi és köznyelvünk fejlődésében”. Generációk nőttek

fel a „Szaknyelvi kalauz”-án, és a Tinta Könyvkiadó egyik legkeresettebb könyve mai is a Kemény Gáborral közösen szerkesztett „Nyelvművelő kézisztár”. Nagy szorgalmú és nagy műveltségű tudósként írt grammatikai, jelentéstani, stilisztikai tanulmányokat is. Számos munkája jelent meg a tömegkommunikációról, a hivatalos nyelvről és a nyelvi illemről. Nyelvművelő munkái a pozitív, emberközpontú szellemiséget képviselik (BALÁZS et al. 2002). Tanárként sem feledkezhetünk el azokról a nagyszerű összeállításokról, közöttük a „Mi nyelvünk” című gazdag tartalmú könyvről, amelyben a magyar nyelvről kínál sok-sok értékes gondolatot. Az iskolai tanárok számára Grétsy tanár úr neve egybeforrt az anyanyelvi játékokkal. „Anyanyelvünk játékai” című könyve ma sem hiányozhat a pedagógusok könyvespolcáról. És mindannyian nagyon várjuk, hogy legújabb, nagy játékoskönyve minél előbb megjelenjen kicsik és nagyok öröme, okulására. Szakmai munkásságát számos díjjal ismerték el, közülük a legutóbbiak: 1992-ben Apáczai Csere János-díjat, 2004-ben Prima díjat, 2007-ben pedig Magyar Örökség díjat kapott. 2011-ben megkapta az ELTE professor emeritusi címét.

5. Grétsy tanár úr mint közéleti ember. – A díjak és a kitüntetések nemcsak a tudósnak, hanem a közéleti embernek is szólnak. Grétsy tanár úr tette népszerűvé az anyanyelvi témájú televíziós műsorokat, megnyerő személyiségével és nagy szakértelmével. Nem feledi az országot az „Álljunk meg egy szóra!” című műsorát, amelyet Vágó Istvánnal közösen vezetett sok-sok éven át. De népszerűek voltak a „Családi félkör”, „A nyelv világa”, a „Szójáték klub”, a „Szabálytalan nyelvtanóra”, a „Gyöngyök” és az „Anyanyelvi szószóló” című műsorok is, amelyekben szintén közreműködött. A vele készült interjúból azt is megtudjuk, hogy nem elégíti ki, hogy valamiféle elefántcsonttoronyban művelje a szakmáját. Szereti másoknak is elmondani, amit megtanult, amiről úgy gondolja, hogy másokat is érdekel (GRÉTSY 2010). Efféle szolgálatnak tekintette zsürielnöki teendőit is a Simonyi Zsigmond helyesírási versenyen és a Kossuth Lajos szónokversenyen. Szerkesztői munkát végzett az Élet és Tudomány, valamint a Szabad Föld rovatvezetőjeként. Ma is dolgozik az Édes Anyanyelvünk felelős szerkesztőjeként és a Magyar Nyelvőr szerkesztőbizottságának tagjaként. Példaértékű tudományszervezői munkáját az is bizonyítja, hogy egyik alapítója a Lőrincze Lajos-díjnak, továbbá számos anyanyelvi pályázatot készített elő és gondozott, és nem fogy lelkese, buzgalma ma sem. Nem véletlenül szerepel a Grétsy tanár urat jellemző szavak között a *szolgálat*, a *szakmai alázat*, az *értékközlés* és a *haza* szó is.

6. Grétsy tanár úr mint magánember. – A megkérdezett kollégák a tanár úr szerénységén kívül még többen említették róla szólva a *tisztesség*, az *empátia*, a *tolerancia* és a *jóindulat* szavakat. „Soha nem mond rosszat senkiről” – vallják többen is. Grétsy tanár urat a nyitottság jellemzi, mindig türelmes, és „megtalálja a hangot az emberekkel”. Ebben segíti őt könnyed humora is. Másoknak pedig – nem véletlenül – a *nagy család* jut eszébe Grétsy tanár úrról.

7. Befejezésül ismét két személyes élményemet osztom meg önökkel. Amikor munkatársként együtt dolgoztunk, mindig csillogó szemmel mesélt azokról a csillagtúrákról, amelyeket nyaranta nagy családjának szervezett szerető gondossággal és gondoskodással. Mindent alaposan előkészített, elrendezett, hogy a családtagok a nyári szünetben

valahol Magyarországon együtt tölthessenek egy kis időt, kicsik és nagyok együtt legyenek. Egy másik személyes emlékem pedig az, amikor sok-sok évvel ezelőtt az Uránia moziból kilépve a mindig derűs, mosolygós Grétsy tanár úrral találkoztunk a bejárat előtt. Egy nagy, zsbongó gyerekcsapat vette körül, moziba vitte kisebb és nagyobb unokáit.

Grétsy tanár úr szereti a családját, szereti és élvezi a munkáját. Mint magánember, mint tanár, mint tudós ember, mint közéleti ember sokak számára példa ma is. Isten éltesse még nagyon sokáig jó egészségben és nagy-nagy szeretetben!

A hivatkozott irodalom

BALÁZS GÉZA 2002. Grétsy László hetvenéves. Magyar Nyelvőr 126: 6–8.

BALÁZS GÉZA – A. JÁSZÓ ANNA – KOLTÓI ÁDÁM szerk. 2002. Éltető anyanyelvünk. Mai nyelvvelésünk elmélete és gyakorlata. Írások Grétsy László 70. születésnapjára. Köszöntők. Tinta Könyvkiadó, Bp., 9–24.

GRÉTSY ZSOMBOR 2010. Rendhagyó interjú Grétsy Lászlóval. <http://www.nyest.hu/hirek/rendhagyó-interju-greetsy-laszloval> (2011. január 30.).

ANTALNÉ SZABÓ ÁGNES

Manherz Károly hetvenéves*

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Manherz Tanár Úr! Kedves Kollégák!

Manherz Károlyt – a *Tanár Urat*, ahogy mi nevezzük a Germanisztikai Intézetben – azt gondolom, ebben a körben nem kell külön bemutatni, ezért előljáróban csak ennyit legyen szabad mondanom: több mint egy évtizedig dékánja volt az ELTE bölcsészkarának, ő alapította 1992-ben a Germanisztikai Intézetet és – nem utolsó sorban – Hutterer Miklós mellett ő a hazai német nyelvjáráskutatásnak az egyik „atyja”, úttörője.

Tanár úr nagyon gazdag és mozgalmas életrajzát tanulmányozva szinte egyiku ámulatból a másikba esik az ember, mert olyan nagyon sokrétű szakmai és magas egyetemi vezetői beosztások birtokosa volt, azon felül, hogy kormány szinten is igen magas tisztségeket töltött be. Ezeket nem is tudom mind felsorolni, ezért – az idő rövidege miatt – csak arra vállalkozom, hogy nagyvonalakban ismertetem szakmai életútjának főbb állomásait és azt a sokrétű tevékenységet, amit tanár úr az utóbbi kb. ötven évben folytatott. Áttekintő, értékelő megjegyzéseimet főleg a hazai német nyelvjáráskutatás szemszögéből teszem meg.

Manherz Károly 1966-ban az ELTE BTK-n szerezte meg magyar–német szakos tanári diplomáját, két évre rá már megvédte egyetemi doktori értekezését (a Pilis hegység német nyelvjárásaiból). Mestere és témavezetője Hutterer Miklós volt, akihez annak élete végéig szoros munkakapcsolat és igazi barátság fűzte. Nála, illetve tőle tanulta – mint Hutterer „jobbkeze” – a nyelvjáráskutatás módszertanát, a nyelvjárási transzkripciót, a cédulázás aprólékos és nagyon precíz adatrögzítési technikáit (akkoriban még igen kevés modern technikai eszköz állt a kutatók rendelkezésére). Egyszóval a nyelvjárási terepmunka csínját-bínját, hiszen maga is számos kutatási területet járt végig, illetve maga is szervezett nyelvjárási és néprajzi kutatótáborokat a 80-as években a németek lakta vidé-

* Elhangzott a Nyelvtudományi Társaság 2012. május 22-i felolvasó ülésén.